

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до виконання курсової роботи

«ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ НАСЕЛЕНИХ МІСЦЬ ТА РЕГІОНІВ»

*(для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання
галузі знань 19 – Архітектура та будівництво
зі спеціальності 192 – Будівництво та цивільна інженерія,
освітня програма «Міське будівництво та господарство»)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2022

Методичні рекомендації до виконання курсової роботи «Дослідження розвитку населених місць та регіонів» (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання галузі знань 19 – Архітектура та будівництво зі спеціальності 192 – Будівництво та цивільна інженерія, освітня програма «Міське будівництво та господарство» / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. А. М. Панкєєва. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. – 18 с.

Укладач канд. техн. наук, доц. А. М. Панкєєва

Рецензент

С М. Чепурна, кандидат технічних наук, доцент кафедри міського будівництва Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою міського будівництва, протокол № 14 від 30.06.2022

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Містобудівна діяльність.....	4
2 Розселення. Системи розселення.....	5
3 Просторове планування. Містобудівна документація.....	6
4 Складові частини містобудівного планування.....	8
5 Оцінка демографічних показників.....	9
6 Визначення меж зони впливу агломерації.....	11
Список рекомендованих джерел.....	17

ВСТУП

Мета виконання курсової роботи – закріпити та поглибити знання, одержані при вивченні дисципліни «Просторова та планувальна організація територій».

У методичних рекомендаціях у стислій формі викладена послідовність роботи, наведені формули для необхідних розрахунків, а також рекомендації щодо її оформлення.

Завданням виконання курсової роботи є проведення аналізу існуючого стану території, дослідження урбанізаційних процесів, робота з містобудівною документацією різного рівня та статистичною інформацією, надання проектних пропозицій.

Основою для виконання проекту є одержане студентом завдання.

Курсова робота складається з таких частин:

1. Аналіз сучасного стану території.
2. Демографічний аналіз.
3. Середовий аналіз.
4. Аналіз економічної діяльності.
5. Визначення меж зони впливу агломерації.
6. Напрями розвитку територій в структурі зони впливу агломерації.

Список джерел. Указують використану при розробці роботи літературу згідно існуючих вимог.

1 МІСТОБУДІВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Згідно закону України «Про основи містобудування»: «Містобудування (містобудівна діяльність) визначена як цілеспрямована діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, громадян, об'єднань громадян по створенню та підтриманню повноцінного життєвого середовища, яка включає прогнозування розвитку населених пунктів і територій, планування, забудову та інше використання територій, проектування, будівництво об'єктів містобудування, спорудження інших об'єктів, реконструкцію історичних населених пунктів при збереженні традиційного характеру середовища, реставрацію та реабілітацію об'єктів культурної спадщини, створення інженерної та транспортної інфраструктури».

Головні напрями містобудівної діяльності:

- планування, забудова та інше використання територій;
- розробка і реалізація містобудівної документації та інвестиційних програм розвитку населених пунктів і територій;
- розміщення будівництва житлово-цивільних, виробничих та інших

об'єктів, формування містобудівних ансамблів і ландшафтних комплексів, зон відпочинку та оздоровлення населення;

- створення соціальної, інженерної і транспортної інфраструктур території та населених пунктів;

- розробка правових актів, національних стандартів, норм і правил, пов'язаних з містобудуванням;

- контроль за дотриманням містобудівного законодавства.

Відносини у сфері містобудівної діяльності регулюються Конституцією України, Цивільним, Господарським і Земельним кодексами України, законами «Про регулювання містобудівної діяльності», України «Про Генеральну схему планування території України», «Про основи містобудування», «Про архітектурну діяльність», «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду», «Про землеустрій», іншими нормативно-правовими актами.

Об'єктом містобудування є планувальна організація території, система розселення, система взаємопов'язаного комплексного розміщення основних об'єктів промисловості, транспорту, інженерної та соціальної інфраструктури, функціональне зонування території України, її частин (груп областей), території Автономної Республіки Крим, областей, адміністративних районів, територій територіальних громад, населених пунктів, їх частин.

2 РОЗСЕЛЕННЯ. СИСТЕМИ РОЗСЕЛЕННЯ

Розселення характеризується як розміщення мережі населених пунктів (міст, селищ, сіл) різної величини (чисельності населення, розмірів території), що виконують ті чи інші народногосподарські функції по відношенню до місць виробництва, ліній транспорту, природного середовища, по відношенню один до одного, а також розміщення населення у межах їх територій.

У містобудівній науці «розселення» розглядається в трьох аспектах: типів розселення, форм розселення та систем розселення.

Тип розселення – міське, сільське. Звідси типи поселень: міські (міста, селища міського типу) і сільські поселення.

Міським населеним пунктом в Україні вважають населений пункт, який виконує промислові, транспортні, культурно-торгові та адміністративні функції, а населення складається переважно з робітників, службовців і членів їхніх сімей.

Селище міського типу (далі – с.м.т.) – тип населеного пункту. За чисельністю населення займає проміжне положення між містом і сільськими населеними пунктами. Це поселення з кількістю мешканців менше 10 тис. осіб, в яких більше 85 % населення зайнято в сільському господарстві.

Форми розселення тобто характер просторового взаєморозташування окремих автономних поселень – «малюнок розселення»: можуть бути компактними та дисперсними.

У категорії компактного розселення виділяють централізовані і групові форми.

Централізована форма розселення – єдине місто – з компактною або слаборозчленованою планувальною структурою.

Групові форми розселення можуть включати:

- два міста (або місто і селище);
- три і більше лінійно розташованих міст і селищ;
- скупчення чотирьох і більше міст і селищ (агломерація).

Види і форми розселення населення визначаються відповідно до соціально-економічних процесів розміщення людей на території, що складається історично і пов'язано з розвитком існуючих та формуванням нових населених місць під впливом наступних чинників:

- соціально-економічні передумови (розвиток виробництва, трудові ресурси, транспортна інфраструктура);
- природні особливості (морське узбережжя, гірські райони, корисні копалини);
- демографічні показники (структура населення, процеси міграції, концентрація населення).

Система розселення – сукупність населених пунктів, об'єднаних сталими трудовими та культурно-побутовими зв'язками, орієнтованих на центр системи розселення.

3 ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ. МІСТОБУДІВНА ДОКУМЕНТАЦІЯ

Під просторовим (або територіальним) плануванням прийнято розуміти сукупність дій, пов'язаних з підготовкою рішень по розміщенню населення, різних видів діяльності та об'єктів на територіях різного масштабу – від поселень та їх частин до груп країн або регіонів. У країнах Європи частіше застосовується термін «просторове планування». Натомість, в Україні на практиці більш поширене визначення «містобудівне планування», що здійснюється на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.

Щодо містобудівних документів, то на даний момент у чинному Законі України «Про регулювання містобудівної діяльності» закріплено трирівневу систему містобудівної документації:

1) на державному рівні – Генеральна схема планування території України та схеми окремих частин території України;

2) на регіональному рівні – схеми планування територій областей, а також районів та їх окремих частин;

3) на місцевому рівні – комплексні плани просторового розвитку територій територіальних громад, генеральні плани населених пунктів, детальні плани територій.

При цьому необхідно відзначити, що містобудівна документація – це законодавчо затверджені текстові та графічні матеріали, якими регулюється планування, забудова та використання територій.

Містобудівна документація є інструментом державного регулювання планування територій, яке передбачає:

- прогнозування розвитку територій;
- забезпечення раціонального розселення й визначення напрямів сталого розвитку територій;
- обґрунтування розподілу земель за цільовим призначенням;
- встановлення режиму забудови територій, на яких передбачено провадження містобудівної діяльності;
- розроблення містобудівної та проектної документації, будівництво об'єктів;
- здійснення контролю у сфері містобудування.

Комплексний план просторового розвитку території територіальної громади – містобудівна документація, що визначає планувальну організацію, функціональне призначення території, основні принципи і напрями формування єдиної системи громадського обслуговування населення, дорожньої мережі, інженерно-транспортної інфраструктури, інженерної підготовки і благоустрою, цивільного захисту території та населення від небезпечних природних і техногенних процесів, охорони земель та інших компонентів навколишнього природного середовища, формування екомережі, охорони і збереження культурної спадщини та традиційного характеру середовища населених пунктів, а також послідовність реалізації рішень, у тому числі етапність освоєння території.

Генеральний план – це містобудівна документація, що визначає принципові вирішення розвитку, планування, забудови та іншого використання території населеного пункту.

Строк дії генерального плану населеного пункту не обмежується, а зміни до нього можуть вноситися не частіше, ніж один раз на п'ять років тим органом місцевого самоврядування, який його затверджував, за потреби можливе дострокове внесення змін за результатами містобудівного моніторингу.

План зонування території (зонінг) – документація, що є складовою комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади

або генерального плану населеного пункту і визначає умови та обмеження використання території у межах визначених функціональних зон.

Результатом плану зонування території (зонінгу) є схема зонування, на якій відображено межі та кодові позначки територіальних зон, а також містобудівний регламент кожної зони, який включає перелік переважних, допустимих і супутніх видів дозволеного використання земельних ділянок, граничні параметри об'єктів дозволеного нового будівництва та реконструкції.

Детальний план території – містобудівна документація, що визначає планувальну організацію та розвиток території.

4 СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ МІСТОБУДІВНОГО ПЛАНУВАННЯ

На початковому етапі проведення аналізу надаються загальні відомості обраної території, географічні характеристики, адміністративно-територіальний устрій регіону.

Проводиться аналіз сучасного використання територій, системи розселення, проводиться оцінка території по природним та антропогенним умовам, розміщення місць прикладання праці, розміщення місць масового відпочинку, організація міжселенного культурно-побутового обслуговування, визначається демографічна ємність територій, розвиненість транспортної мережі, сучасний стан економіки регіону тощо.

Оцінка території за антропогенними умовами пов'язана з виявленням її містобудівної освоєності – господарської, рекреаційної, забудованих та незабудованих територій, інтенсивності інфраструктурного насичення, щільності населення, комунікацій, забудови.

В результаті аналізу сучасного використання території виявляють території різного функціонального використання, зокрема історико-культурної спадщини, масового відпочинку населення, садівницькі та дачні ділянки, котеджні селища, виробничі комплекси тощо.

Аналіз сучасного розселення полягає у встановленні територій заселення та розміщення різних видів і форм розселення, напрямів та рівня інтенсивності міжселених зв'язків, а також окремих показників розселення – щільності населення, щільності поселень, їх співвідношення за чисельністю мешканців та типу – за галузевою належністю, умовами проживання населення, віддаленості від основного центру, від транспортних магістралей та місцевих доріг.

Визначення демографічної ємності території пов'язане з виявленням потенційних можливостей для розміщення (розселення) максимальної чисельності населення.

Сучасний стан економіки визначає склад галузевої існуючої промисловості, сільського та лісового господарства, складського господарства, добувної та переробної промисловості, будівельної індустрії, інших галузей.

При аналізі транспорту дають характеристику та оцінюють ступінь розвиненості залізничного, автомобільного, водного та повітряного транспорту.

На основі проведеного аналізу і виявлених проблем пропонуються основні напрями розвитку території.

5 ОЦІНКА ДЕМОГРАФІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

Розрахунок (оцінка) чисельності населення – наближене визначення чисельності населення на території країни або її частини без проведення перепису населення.

Розрахунок (оцінка) чисельності населення базується на даних останнього перепису населення з урахуванням природного і міграційного руху населення, а також змін чисельності населення внаслідок адміністративно-територіальних змін.

Наявне населення – населення, яке на момент перепису перебуває на певній території, враховуючи тимчасово проживаючих.

Тимчасово проживаючі – особи, які на момент перепису населення перебувають на території певного населеного пункту, але постійно проживають в іншому населеному пункті (за умови відсутності у постійному місці проживання не більше ніж 12 місяців).

Постійне населення – населення, яке постійно проживає на момент перепису на певній території, враховуючи тимчасово відсутніх.

Тимчасово відсутні – особи, які постійно проживають у цьому населеному пункті, але на момент перепису населення перебувають за його межами (за умови, якщо термін їх відсутності не перевищує 12 місяців).

Міське населення – населення, яке проживає у міських населених пунктах.

Сільське населення – населення, яке проживає у сільських населених пунктах.

До міських населених пунктів належать міста та селища міського типу, до сільських – села і селища.

Середня чисельність населення розраховується як середня арифметична з чисельності на початок і кінець звітної періоду.

Природний рух населення – демографічний процес, що змінює чисельність і склад населення внаслідок народжуваності, смертності, шлюбності та розлучуваності.

Відомості про народження, смерті, шлюби та розлучення формуються на підставі щорічної статистичної розробки даних актових записів цивільного стану, які заповнюють в органах державної реєстрації актів цивільного стану.

Природний приріст (скорочення) населення – різниця між кількістю живонароджених та кількістю померлих.

Народжуваність, смертність на 1 000 осіб наявного населення (загальні коефіцієнти народжуваності та смертності) – відношення відповідно кількості живонароджених і кількості померлих протягом календарного року до середньорічної чисельності наявного населення.

Природний приріст (скорочення) на 1 000 осіб наявного населення (загальний коефіцієнт природного приросту (скорочення)) – відношення природного приросту (скорочення) населення до середньорічної чисельності наявного населення або різниця між загальними коефіцієнтами народжуваності та смертності.

Кількість шлюбів, розлучень на 1 000 осіб наявного населення (загальні коефіцієнти шлюбності та розлучуваності) – відношення кількості зареєстрованих протягом календарного року відповідно шлюбів і розлучень до середньорічної чисельності наявного населення.

Міграційний рух населення – демографічний процес, що змінює чисельність і склад населення за рахунок його територіального переміщення.

Відомості про міграційний рух населення формуються на підставі щорічної статистичної розробки даних талонів зняття з реєстрації місця проживання в Україні та відомостей про реєстрацію місця проживання особи, які надають територіальні підрозділи Державної міграційної служби України.

Міграції класифікують за різними ознаками. Так, за напрямком міграційних потоків їх поділяють на зовнішні (міждержавні) і внутрішні (у межах території однієї країни). Стосовно даної країни зовнішні міграції поділяють на еміграцію (виїзд за межі держави) та імміграцію (в'їзд у країну).

За тривалістю розрізняють міграції постійні й тимчасові. Постійна (безповоротна) міграція – це переміщення населення, що супроводжується зміною постійного місця проживання. Прикладом постійної міграції є переселення сільських жителів до міст, а тимчасової (зворотної) – поїздки з поверненням (на навчання, роботу в інший населений пункт, район, державу).

При цьому тимчасові міграції поділяють на маятникові, циклічні, епізодичні. Маятиковою міграцією вважають щоденні або щотижневі поїздки населення від місць проживання до місць роботи або навчання. У маятникових міграціях в Україні бере участь значна частина міського й сільського населення. Радіус маятикової міграції для великих міст може становити 40–70 км, а для середніх – 25–30 км. Циклічна (сезонна) міграція – це переміщення

працевдатного населення на певний тривалий час, здебільшого на сезонні роботи. Епізодичною міграцією є ділові, відпочинково-оздоровлювальні та інші поїздки, які здійснюються нерегулярно.

Міграційні процеси характеризуються низкою кількісних показників. Найбільш поширеним з них є сальдо міграції – різниця між числом осіб, що прибули на певну територію, і числом осіб, які вибули звідти за той самий проміжок часу. Цей термін є синонімом до механічного приросту населення. Сальдо міграції може бути позитивним і негативним. Цей показник може бути виражений як в абсолютних, так і у відносних величинах. Різниця коефіцієнтів прибулих і вибулих у розрахунку на тисячу осіб населення називають коефіцієнтом сальдо міграцій.

Кількість прибулих (прибуття) визначають за відомостями про реєстрацію місця проживання особи.

Кількість вибулих (вибуття) визначається за талонами зняття з реєстрації місця проживання в Україні.

Міграційний приріст (скорочення) населення – різниця між кількістю прибулих на певну територію та кількістю вибулих за її межі.

Міграційний приріст (скорочення) населення на 10 000 осіб наявного населення (загальний коефіцієнт міграційного приросту (скорочення)) – відношення міграційного приросту (скорочення) населення до середньорічної чисельності наявного населення або різниця між загальними коефіцієнтами прибуття і вибуття.

6 ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ ЗОНИ ВПЛИВУ АГЛОМЕРАЦІЇ

Визначення меж зони впливу агломерації складається з п'яти етапів.

Перший етап – визначення території як агломерації.

Проводиться порівняльна характеристика міста-центру (ядра) агломерації та регіону в статичі й динаміці за основними показниками соціально-економічного розвитку й аналіз території, що розглядається за основними критеріями, які дозволяють ідентифікувати територію як агломерацію.

До основних показників соціально-економічного розвитку території належать:

– адміністративний статус міста-центру (столиця, місто обласного підпорядкування, місто районного підпорядкування);

– економічний потенціал, тобто розвиненість міста-центру (промисловий, сервісний, трудовий, фінансовий, науковий потенціал);

– демографічна ємність, що включає в себе високу щільність населення регіону, міграційний приріст, ресурсну базу (земельні, водні, продовольчі ресурси);

– логістичний потенціал, що означає зручне географічне розташування, проходження міжнародних транспортних коридорів, наявність транспортного вузла й інфраструктури.

Основні критерії виділення агломерації поділяються на кількісні та якісні:

До якісних критеріїв можна віднести:

– наявність великого міста-центру (ядра) або міст-центрів (ядер) агломерації;

– місто-центр (ядро) повинно мати адміністративні функції високого рівня та бути здатним за своїм розміром й економічним потенціалом формувати агломерації;

– зрощення територій населених пунктів;

– наявність міст-супутників;

– наявність розвинутої транспортної мережі;

– наявність трудових, культурно-побутових і рекреаційних зв'язків;

– наявність регулярних приміських автобусів, електропоїздів, теплоходів.

До кількісних критеріїв можна віднести:

– чисельність міста-центру (ядра) агломерації (від 100 тис. осіб);

– чисельність міського населення агломерації (від 110 тис. осіб);

– густина населення (1 000 осіб на 1 км²);

– безперервність забудови (до 2 км);

– кількість міст-супутників (не менше трьох);

– розвиненість транспортної мережі (км/км²);

– транспортна доступність (до 80 км залізницями, автодорогами, річковими й морськими шляхами).

Другий етап – характеристика міста-центру (ядра) агломерації за показниками її формування та розвитку.

Для визначення характеристики міста-центру (ядра) агломерації використовуються наступні показники:

– тип агломерації – визначається кількістю міст-центрів (ядер) агломерації та характеризує її структурну ознаку (моноцентрична або поліцентрична);

– густина населення міста-центру (ядра) – характеризується кількістю населення, що проживає на 1 км²;

– населення міста-центру (ядра), тис. осіб;

– класифікація за чисельністю населення в місті – центрі (ядрі), тис. осіб.

Згідно з ДБН Б.2.2-12:2019 Планування і забудова територій, населені пункти залежно від чисельності населення поділяються на такі групи:

– найкрупніші – понад 800 тис. осіб;

– крупні – 500–800 тис. осіб;

– великі – 250–500 тис. осіб;

- середні – 50–250 тис. осіб;
- малі – до 50 тис. осіб.

Третій етап – визначення меж агломерації.

Для визначення меж агломерації на території, що розглядається, треба виділити основні складові частини, а саме: місто-центр (міста-центри), населені пункти, транспортну мережу (залізниці, автомобільні магістралі тощо), зони відпочинку, які виступають каркасом території агломерації (рис. 1).

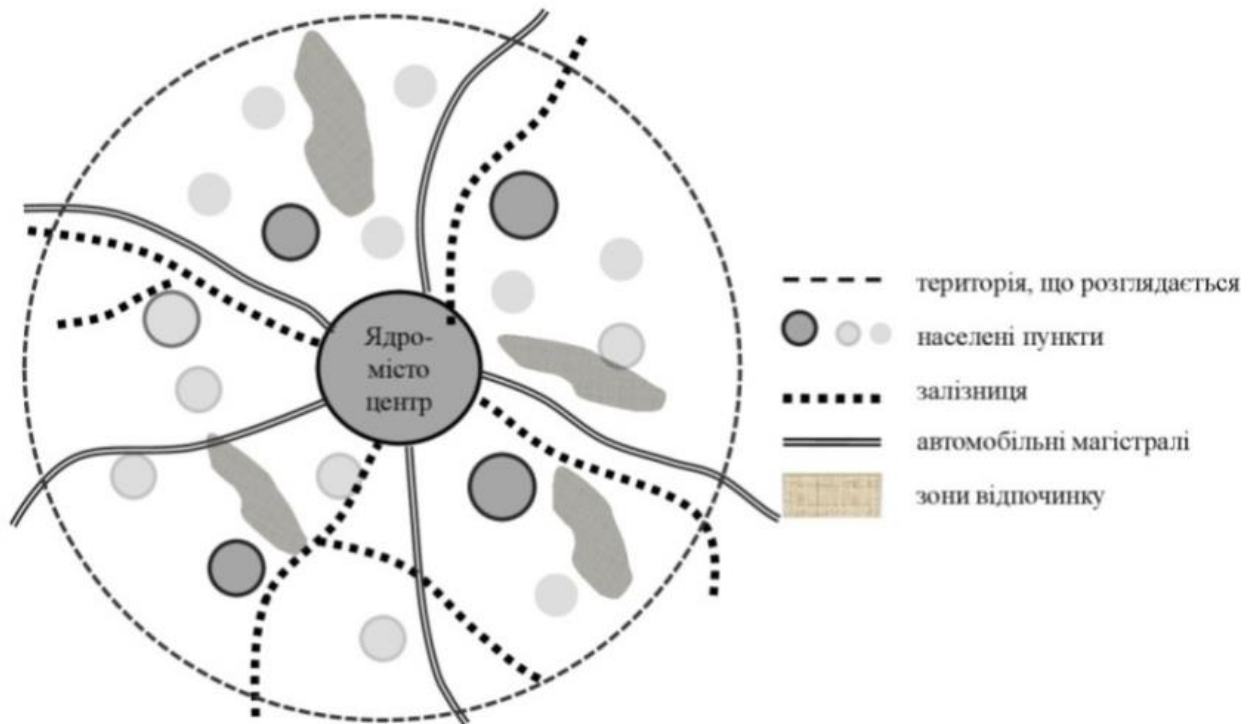

Рисунок 1 – Схема каркасу території агломерації

Визначаються межі агломерації за двома напрямками:

- без урахування адміністративно-територіального устрою регіону;
- з урахуванням адміністративно-територіального устрою регіону.

При визначенні меж необхідно враховувати маятникову міграцію як один із найважливіших факторів формування та розвитку агломерації.

Маятникова міграція тісно пов'язана з визначенням транспортної доступності. Розміри щоденних потоків мігрантів (трудових, культурно-побутових, рекреаційних) не тільки дозволяють виявити привабливість міста-центру (ядра) для населення інших поселень, а й рівень розвитку агломерації.

У розрахунках приймаємо тижневий цикл життєдіяльності населення, спираючись на сформульоване І. М. Маєргойзом і Г. М. Лаппо положення про замикання в просторі агломерації тижневого циклу життєдіяльності населення.

Тимчасова доступність визначається можливістю подолання відстані громадським транспортом, швидкість якого так само залежить від кількості зупиночних пунктів і стану дорожнього покриття. При оцінці транспортної доступності поселень, що входять до складу агломерації, необхідно також враховувати кількість рухомого складу, напрямки та розклад руху залізничного й автобусного транспорту.

Для визначення основних транспортних напрямків руху, їх кількості й частоти необхідно проаналізувати топографічні карти області в масштабі 1:500000, розклади руху приміських і міжміських автобусів та електропоїздів, з урахуванням часу їхнього перебування на зупинних пунктах.

На основі методу ізохрон визначаються межі агломерації. Межі агломерації за методом ізохрон визначаються відповідно до витрат часу, необхідного для поїздки в місто-центр (ядро). Сімейство ізохрон будується щодо міста-центру (ядра) агломерації для витрат часу 0,5; 1,0; 1,5 часових ізохронів, що дає можливість виявити відповідні зони. За межу агломерації приймаємо 1,5-годинну ізохронну (виходячи з того, що, розміщення населення на великій території призводить до транспортної втоми, яка виникає, якщо на дорогу витрачається більше 1,5 години в день).

Таким чином, окреслюється територія, на якій імовірно формування агломерацій за умов доступності центру.

На основі проведеного дослідження визначаються межі агломерацій за двома напрямками (рис. 2).

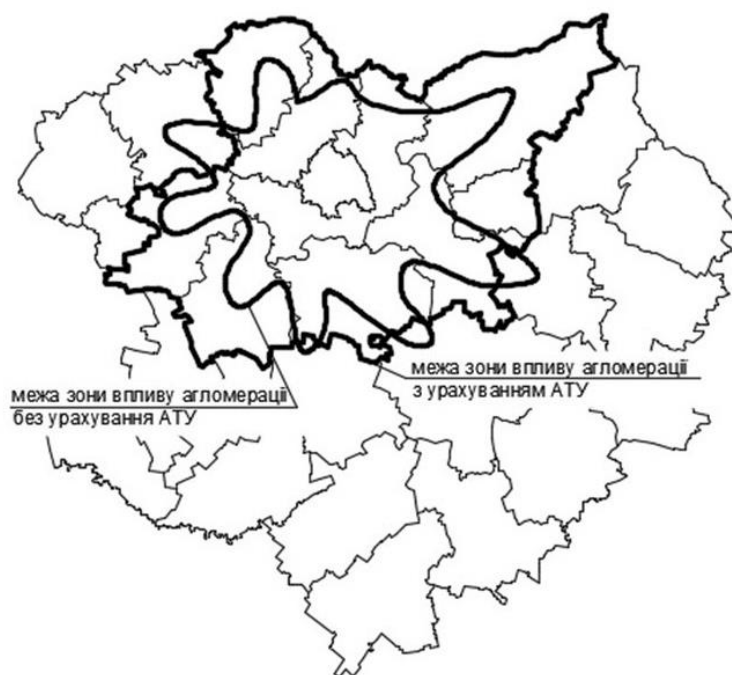

Рисунок 2 – Схема меж агломерації за двома напрямками

Четвертий етап – характеристика територій агломерації за результатами третього етапу.

Визначивши межі агломерації за двома напрямками, з урахуванням адміністративно-територіального устрою та без урахування адміністративно-територіального устрою регіону, необхідно провести аналіз агломерації обох варіантів за такими показниками:

- чисельність населення агломерації, тис. осіб;
- чисельність міського населення на території агломерації (тис. осіб): малі (50); середні (50–120); великі (120–500); крупні (500–1 000); найкрупніші (1 000–5 000); якнайбільші (більше 5 000);
- густина населення агломерації, осіб/км²;
- кількість міст супутників, шт. (кількість міст та селищ міського типу).

П'ятий етап – перевірка територій агломерації на розвиненість.

Після визначення агломерації відбувається перевірка їх на розвиненість. Для цього використовуються такі показники: коефіцієнт розвиненості агломерації, коефіцієнт агломеративності, індекс агломеративності.

Коефіцієнт розвиненості ($K_{розв.}$) розраховується за формулою:

$$K_{розв.} = P \cdot (M \cdot m + N \cdot n), \quad (1)$$

де P – чисельність міського населення агломерації, млн. осіб;

M і N – кількість міст і селищ міського типу в агломерації, шт.;

m і n – частки в міському населенні агломерації.

Згідно з методикою коефіцієнт розвиненості агломерації ділиться на класи:

- $K_{розв.}$ більше 50 – найбільш розвинені;
- $K_{розв.}$ від 10 до 50 – дуже розвинені;
- $K_{розв.}$ від 5 до 10 – розвинені;
- $K_{розв.}$ від 2,5 до 5 – слабо розвинені;
- $K_{розв.}$ менше 2,5 – найменш розвинені або потенційні.

Коефіцієнт агломеративності (K_a) – відношення щільності мережі міських поселень агломерації до середньої найкоротшої відстані між ними. Цей коефіцієнт обчислюється за формулою:

$$K_a = \frac{N}{SL}, \quad (2)$$

де K_a – коефіцієнт агломеративності;

N – кількість міських поселень в агломерації, шт.;

S – площа території агломерації, тис. км²;

L – середня найкоротша відстань між міськими поселеннями агломерації, км.

Цей коефіцієнт повинен бути не меншим за 0,1.

Індекс агломеративності (L_a) показує співвідношення кількості населення поселень зовнішньої зони (зони супутників) і міського населення всієї агломерації. Індекс агломеративності обчислюють за формулою:

$$L_a = \frac{P}{P_a}, \quad (3)$$

де L_a – індекс агломеративності;

P – чисельність міського населення зовнішньої зони (зони супутників), осіб;

P_a – чисельність міського населення агломерації, осіб.

Чим вищою є ця частка, тим більш розосереджене населення, тим більше розвинена агломерація.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Планування і забудова територій: ДБН Б.2.2-12:2019. – Чинний від 01.10.2019. – Київ : Мінрегіон, 2019. – 230 с.
2. Про Генеральну схему планування території України : Закон України від 7 лютого 2002 року № 3059-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 30. – Ст. 204. – Існує електронна версія. (Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3059-14>, вільний).
3. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №34. – Ст. 343. – Існує електронна версія. (Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>, вільний).
4. Джаман В. О. Регіональні системи розселення: демогеографічні аспекти / В. О. Джаман. – Чернівці : Рута, 2003. – 392 с.
5. Дронова О. Л. Геоурбаністика: навч. посібник / О. Л. Дронова. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2014. – 419 с.
6. Ключниченко Є. Є. Управління розвитком міст: навчальний посібник / Є. Є. Ключниченко. – Київ : КНУБА, 2015. – 160 с.
7. Лаппо Г. М. География городов / Г. М. Лаппо. – М. : Владос, 1997. – 479 с.
8. Берданова О. Стратегічне планування місцевого розвитку: практичний посібник / О. Берданова, В. Вакуленко. – Київ : ТОВ «Софія-А», 2012. – 88 с.

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації
до виконання курсової роботи

«ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ НАСЕЛЕНИХ МІСЦЬ ТА РЕГІОНІВ»

*(для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання
галузі знань 19 – Архітектура та будівництво
зі спеціальності 192 – Будівництво та цивільна інженерія,
освітня програма «Міське будівництво та господарство»)*

Укладач **ПАНКЕЄВА** Анна Миколаївна

Відповідальний за випуск *О. В. Завальний*
За авторською редакцією
Комп'ютерне верстання *А. М. Панкеєва*

План 2022, поз. 107М

Підп. до друку 05.08.2022. Формат 60 × 84/16.
Електронне видання. Ум. друк. арк. 1,0

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.